

Belangenbehartiging op maat:

**De Vereniging van Kleine Kernen – van
Achterhoek/Liemers naar Gelderland**

Petra Vergunst en Bettina Bock

Leerstoelgroep RURALE Sociologie
Wageningen Universiteit

Wetenschapswinkel Wageningen UR
September 2005

Rapport 217

Colofon

Belangenbehartiging op maat:
De Vereniging Kleine Kernen - Achterhoek/Liemers naar Gelderland
Petra Vergunst en Bettina Bock
Leerstoelgroep Rurale Sociologie, Wageningen Universiteit

Wetenschapswinkel Wageningen UR, rapportnummer 217
September 2005

ISBN: 90-6754-867-7
Omslag: Andrew Zeegers, Domino Design
Lay-out: Hildebrand DTP, Wageningen
Foto's: Rita van Biesbergen, Mugmedia Wageningen
Druk: Grafisch Service Centrum Van Gils, Wageningen
www.wur.nl/wewi

Belangebehartiging op maat:

De Vereniging Kleine Kernen - Achterhoek/Liemers naar Gelderland

Rapportnummer 217

Petra Vergunst en Bettina Bock, september 2005

Vereniging Kleine Kernen Gelderland

Hummeloseweg 85
7021 KN Wittebrink
0314-631168
e-mail: info@vkk-al.nl
www.vkk-al.nl

De Vereniging Kleine Kernen Gelderland is een Vereniging van dorpsbelangenorganisaties. In 1987 heeft een aantal dorpsbelangenorganisaties de VKK Achterhoek-Liemers opgericht. Per 1 januari 2005 is vanuit deze vereniging de VKK Gelderland opgericht. Op dit moment heeft de VKK Gelderland 89 leden, waarvan ruim 50 uit de Achterhoek-Liemers.

Leerstoelgroep Rurale Sociologie Wageningen UR

Hollandseweg 1
6706 KN Wageningen
0317-484507
e-mail: ans.vanderlande-heij@wur.nl
www.sls.wau.nl/rso

De leerstoelgroep Rurale Sociologie verzorgt wetenschappelijk onderwijs en onderzoek op het gebied van rurale ontwikkeling. De nadruk ligt hierbij op de diversiteit van ontwikkelingspatronen, de dynamiek van veranderingsprocessen en de sociaal economische betekenis van rurale activiteiten.

Wetenschapswinkel Wageningen UR

Postbus 9101
6700 HB Wageningen
0317-485649
e-mail: wetenschapswinkel@wur.nl
www.wur.nl/wewi
www.wetenschapswinkels.nl

Maatschappelijke organisaties zoals verenigingen en belangengroepen, die niet over voldoende financiële middelen beschikken, kunnen met onderzoeksvragen terecht bij de Wetenschapswinkel Wageningen UR. Deze biedt ondersteuning bij de realisatie van onderzoeksprojecten. Aanvragen moeten aansluiten bij de werkgebieden van Wageningen UR: duurzame landbouw, voeding en gezondheid, een leefbare groene ruimte en maatschappelijke veranderingsprocessen.

Voorwoord

Het onderzoek waarvan het rapport voor u ligt is in een samenwerking tussen de Vereniging Kleine Kernen Gelderland en de Wetenschapswinkel Wageningen UR uitgevoerd door de leerstoelgroep Rurale Sociologie. Het onderzoek bestaat uit drie deelonderzoeken. In juni 2004 verscheen het rapport 'Dialoog uit Verlangen' van studentonderzoeker C. F. Elings (rapport nr. 202) en in september 2004 verscheen het rapport 'Interactie in ontwikkeling' van studentonderzoekster Ir. B. Methorst-Zijlstra (rapport nr. 205).

De Vereniging Kleine Kernen heeft tijdens de doorlooptijd van dit onderzoek haar werkgebied uitgebreid van Achterhoek/Liemers naar heel Gelderland. De VKK is in die periode gegroeid van 55 naar bijna 90 belangenorganisaties van kleine kernen en buurtschappen.

Bij de voorbereidingen naar de groei van de VKK naar heel Gelderland is onder andere aan de orde welke ondersteuningsbehoefte er ligt bij de leden. Hiervoor wordt het VKK-ontwikkelingsplan geschreven. In dit plan wordt onder andere aangegeven op welke wijze en met welke middelen de VKK ondersteuning kan bieden aan haar leden. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt bij het schrijven van dit VKK-ontwikkelingsplan.

In dit overkoepelende eindrapport vallen de verschillende puzzelstukjes op hun plaats. De VKK is zeer content met de gekozen bottom-up aanpak. Door het van onderop werken samen met bewoners van het landelijk gebied geeft het rapport goed weer wat de behoefte is aan ondersteuning en zijn vele goed bruikbare aanbevelingen geformuleerd voor zowel de gemeente, de dorpsbelangenorganisaties en uiteraard de VKK. In de n.a.v. het eindrapport uitgebrachte brochure 'De VKK Gelderland op koers' zijn de aanbevelingen als tips prettig leesbaar verwoord.

Dank is verschuldigd aan Bettina Bock en Petra Vergunst die het onderzoek geleid hebben, aan Gerard Straver van de Wetenschapswinkel voor de enthousiaste begeleiding van het onderzoek, aan Marian Hidding voor haar constructieve inbreng in de begeleidingscommissie en uiteraard dank voor de inzet van Christiaan Elings en Brigitta Methorst-Zijlstra voor het uitvoeren van hun deelonderzoeken.

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van de Wetenschapswinkel Wageningen UR en subsidie van de Europese Commissie in het kader van Leader+ (*Links between Actions for the Development for the Rural Economy*).

Wij kijken terug op een prettige en constructieve samenwerking met zowel de Wetenschapswinkel Wageningen UR als de leerstoelgroep Rurale Sociologie.

T. Voortman – te Dorsthorst
Vice-voorzitter VKK Gelderland

Samenvatting

Doel van het onderzoek is te achterhalen hoe de VKK nu en in de nabije toekomst de beste ondersteuning kan bieden aan haar leden, de lokale belangengroepen in Gelderland. Meer in detail gaat het om de volgende onderzoeksvragen.

Hoe beoordeelt het VKK-bestuur de aard en kwaliteit van de ondersteuning die zij in Achterhoek/Liemers aan lokale belangengroepen biedt? Welke veranderingen acht het bestuur wenselijk ook met oog op de gemeentelijke herindeling? En waar liggen belemmeringen en stimulansen om deze veranderingen te realiseren?

Hoe beoordelen de belangengroepen in Achterhoek/Liemers de aard en de kwaliteit van de huidige ondersteuning door de VKK? Welke veranderingen achten zij nodig en/of wenselijk, onder andere in verband met de gemeentelijke herindeling?

Welke ondersteuning hebben lokale belangengroepen nodig wanneer het gaat om samenwerking met gemeenten?

Hoe kan de VKK haar aanbod beter afstemmen op de wensen en behoeften van lokale belangengroepen en welke voorwaarden dienen daarvoor te worden vervuld?

Hieronder zijn de belangrijkste resultaten aan de hand van de onderzoeksvragen kort samengevat.

Vraag 1:

Hoe beoordeelt het VKK-bestuur de aard en kwaliteit van de ondersteuning die zij in Achterhoek/Liemers aan lokale belangengroepen biedt? Welke veranderingen acht het bestuur wenselijk ook met oog op de gemeentelijke herindeling? En waar liggen belemmeringen en stimulansen om deze veranderingen te realiseren?

In het onderzoek komt naar voren dat de VKK zich met twee soorten activiteiten bezighoudt: de ondersteuning van lokale belangengroepen en de belangenbehartiging van kleine kernen richting provincie. Ze verstrekt informatie via de *Kleine Kernen Koerier*, haar website, ledenvergaderingen en thema-avonden, en biedt trainingen en workshops aan. Bovendien kunnen leden bij de VKK Achterhoek/Liemers terecht voor specifiek advies of ondersteuning bij de ontwikkeling van een dorpsplan. De VKK Achterhoek/Liemers zet sterk in op de ontwikkeling van dorpsplannen, omdat lokale belangengroepen volgens haar zo het meest kunnen bereiken. Ook de gemeenten zijn er voorstaander van om op basis van dorpsplannen met lokale belangengroepen samen te werken. Aangezien de lokale belangengroepen doorgaans eveneens voordeel zien in het werken op basis van dorpsplannen, is het aan te raden dat de VKK het ontwikkelen van dorpsplannen blijvend stimuleert en ondersteunt. Tot nu toe ontwikkelt de VKK nauwelijks activiteiten richting gemeenten omdat de gemeentelijke belangenbehartiging van oudsher als een taak van lokale belangengroepen wordt beschouwd, ook door de lokale belangengroepen zelf. In verband met de gemeentelijke herindeling en daaruit voortkomende schaalvergroting van lokale belangenbehartiging zou het aan de ene kant zinvol kunnen zijn als de VKK ook richting gemeenten actiever zou optreden. Aan de andere kant wijst het onderzoek ook aan dat provinciale belangenvertegenwoordiging vooralsnog de belangrijkste functie van de VKK is, naast de directe ondersteuning van lokale belangengroepen.

De VKK zou haar inzet in de provinciale belangenbehartiging graag vergroten en heeft voor dat doel ook geïnvesteerd in het aannemen van betaald personeel. Toch voelt de VKK enige beperking om meer activiteiten te ontplooiën omdat veel werk door vrijwilligers gedaan zou moeten worden. De lokale belangengroepen vinden provinciale belangenbehartiging de belangrijkste taak van de VKK en hebben veel waardering voor VKK-activiteiten op dit gebied. Voor de profilering van de VKK-Gelderland is het daarom aan te raden om de inzet en activiteiten op het gebied van provinciale belangenbehartiging uit te breiden en de beschikbare middelen en menskracht juist hier in te zetten. Het is bovendien te verwachten dat vragen om financiële ondersteuning ter uitbreiding van middelen en menskracht vooral kans maken wanneer het om activiteiten en inzet op het gebied van provinciale belangenbehartiging gaat.

Vraag 2:

Hoe beoordelen de belangengroepen in Achterhoek/Liemers de aard en de kwaliteit van de huidige ondersteuning door de VKK? Welke veranderingen achten zij nodig en/of wenselijk, onder andere in verband met de gemeentelijke herindeling?

De manier waarop lokale belangengroepen het aanbod van VKK Achterhoek/Liemers beoordelen, hangt samen met de manier waarop zij zelf de lokale belangen vertegenwoordigen. Lokale belangengroepen verschillen op dit punt duidelijk van elkaar. Deze verschillen hangen samen met de grootte van de kern die een lokale belangengroep vertegenwoordigt. Belangengroepen uit de wat grotere kernen (met 1000 inwoners of meer) werken vaak met een dorpsplan. Mede door het dorpsplan hebben ze regelmatig contact met bewoners en gemeente maar ook met de VKK die het maken van een dorpsplan veelal ondersteunt. Velen blijven nadien gebruik maken van diensten van de VKK. De meeste belangengroepen zijn zeer te spreken over de ondersteuning door de VKK. Kleinere kernen benaderen de gemeente vooral in verband met actuele wensen en problemen, en hebben daardoor minder regelmatig contact met de gemeente en met bewoners. Ze zijn minder op de hoogte van de diensten en activiteiten die de VKK aanbiedt, maken er weinig gebruik van en zijn er minder tevreden over. Sommigen hebben de indruk dat de VKK zich op dit moment vooral op de wat grotere belangengroepen richt.

Lokale belangengroepen verwachten dat de gemeente door de gemeentelijke herindeling letterlijk en figuurlijk meer op afstand komt te staan. Men voorziet de aandacht van de gemeente te moeten gaan delen met andere kleine kernen en belangenorganisaties, en denkt dat het leggen van nieuwe contacten en opnieuw opbouwen van vertrouwensrelaties extra tijd en inzet zal kosten (Methorst-Zijlstra, 2004). Een aantal kernen wil actief contact zoeken met andere kleine kernen binnen de nieuwe gemeente om gezamenlijk overleg te voeren met de nieuwe gemeente.

Vraag 3:

Welke ondersteuning hebben lokale belangengroepen nodig wanneer het gaat om hun samenwerking met gemeenten?

Lokale belangengroepen en gemeenten zouden willen dat de VKK (meer) ondersteuning zou bieden aan lokale belangengroepen. Daarbij gaat het ten eerste om de relatie met bewoners. Lokale belangengroepen willen graag weten hoe ze bewoners het beste kunnen betrekken bij hun werk en hoe ze bewoners kunnen stimuleren zich actief in te zetten voor het eigen dorp. Gemeenten vinden het belangrijk dat lokale belangengroepen kunnen waarborgen de belangen van de gehele bevolking te vertegenwoordigen.

Ten tweede vinden zowel lokale belangengroepen als gemeenten het belangrijk dat belangengroepen meer inzicht krijgen in het bestuurlijk functioneren van de gemeente (de verdeling van verantwoordelijkheden tussen de raad, het college en de ambtenaren) maar ook kennis van (regulier en actueel) gemeentelijk beleid.

Ten derde is het volgens beide partijen van groot belang dat lokale belangengroepen meer strategische vaardigheden opdoen om de belangen van de eigen achterban bij de gemeente (nog) succesvoller te verdedigen. Met oog op de gemeentelijke herindeling is het belangrijk om daarbij doelgericht samen te werken met andere belangengroepen in de eigen gemeente.

Vraag 4:

Hoe kan de VKK haar aanbod beter afstemmen op de wensen, behoeften en noden van lokale belangengroepen en welke voorwaarden dienen daarvoor te worden vervuld?

Voor een succesvolle lokale belangenbehartiging is het belangrijk dat de werkzaamheden van de VKK, lokale belangengroepen en gemeente goed op elkaar zijn afgestemd en alle drie spelers goed met elkaar kunnen samenwerken. In hoofdstuk 6 vindt men aantal concrete aanbevelingen die aangeven hoe de drie partijen beter met elkaar kunnen samenwerken en hun eigen rol binnen de lokale belangenbehartiging kunnen versterken (zie hoofdstuk 6).

Inhoud

	Voorwoord	v
	Samenvatting	vii
1.	Inleiding	1
2.	De Vereniging Kleine Kernen Achterhoek/Liemers	3
3.	Lokale belangengroepen	7
4.	Lokale belangengroepen en de VKK Achterhoek/Liemers	11
5.	De behoefte aan ondersteuning van lokale belangengroepen	19
6.	Conclusies en aanbevelingen	23
	Bijlage 1: Literatuur	28
	Bijlage 2: Deelnemers aan interviews en focusgroepen	29

1 Inleiding

De Vereniging Kleine Kernen zet zich in voor een leefbaar platteland. Ze doet dit samen met vele lokale belangengroepen. Deze groepen zijn als leden aangesloten bij de vereniging en kunnen een beroep doen op ondersteuning door informatieverstrekking, advisering en training. Daarnaast vertegenwoordigt de vereniging de belangen van de lokale organisaties bij de provinciale overheid. Sinds 1 januari 2005 heeft de Vereniging Kleine Kernen (VKK) haar werkgebied uitgebreid tot heel Gelderland. De VKK was voor die tijd alleen in het gebied Achterhoek en Liemers actief en opereerde onder de naam Vereniging Kleine Kernen Achterhoek/Liemers.

De Vereniging Kleine Kernen Achterhoek/Liemers gaf begin 2004 opdracht aan de Wetenschapswinkel van Wageningen UR om onderzoek te doen naar de tevredenheid van haar leden met de geboden ondersteuning. Daarbij speelden twee overwegingen een belangrijke rol. Ten eerste wilde de Vereniging haar ervaringen in Achterhoek/Liemers gebruiken in het ontwikkelplan van de nieuwe VKK Gelderland. Ten tweede kregen de lokale belangenverenigingen door de gemeentelijke herindeling te maken met ingrijpende veranderingen. De VKK en haar leden vreesden dat de herindeling de relatie tussen gemeenten en lokale belangenverenigingen ingrijpend zou veranderen en dat de gemeenten letterlijk en figuurlijk op grotere afstand van lokale belangengroepen zouden komen te staan. Dat zou de behoefte van lokale belangengroepen aan ondersteuning door de VKK kunnen beïnvloeden.

Doelstelling en onderzoeksvragen

Doel van het onderzoek is om te achterhalen hoe de VKK nu en in de nabije toekomst de beste ondersteuning kan bieden aan haar leden, de lokale belangengroepen in Gelderland. De resultaten moeten bruikbaar zijn voor het VKK-ontwikkelingsplan. Meer in detail gaat het om de volgende onderzoeksvragen.

Hoe beoordeelt het VKK-bestuur de aard en kwaliteit van de ondersteuning die zij aan lokale belangengroepen in Achterhoek en Liemers bieden? Welke veranderingen acht het bestuur wenselijk ook met oog op de gemeentelijke herindeling? En waar liggen belemmeringen en stimulansen om deze veranderingen te realiseren?

Hoe beoordelen de belangengroepen in Achterhoek/Liemers de aard en de kwaliteit van de huidige ondersteuning door de VKK? Welke veranderingen achten zij nodig en/of wenselijk, onder andere in verband met de gemeentelijke herindeling?

Welke ondersteuning hebben lokale belangengroepen nodig wanneer het gaat om samenwerking met gemeenten?

Hoe kan de VKK haar aanbod beter afstemmen op de wensen en behoeften van lokale belangengroepen en welke voorwaarden dienen daarvoor te worden vervuld?

Onderzoeksactiviteiten en onderzoeksmethoden

Het onderzoek steunt op drie deelonderzoeken. Christiaan Elings onderzocht welke ervaringen lokale belangengroepen hebben met het opstellen van dorpsplannen en hoe de samenwerking tussen lokale belangengroepen en gemeenten in dit verband verloopt. Brigitta Methorst-Zijlstra bestudeerde de wijze waarop gemeenten en lokale belangengroepen met elkaar communiceren wanneer zij vragen en/of problemen willen oplossen. Beide onderzoeken gaan vooral in op de derde onderzoeksvraag. Het derde, overkoepelende onderzoek van Petra Vergunst richtte zich op de eerste twee onderzoeksvragen, maar zorgt ook voor de koppeling tussen de deelonderzoeken en de formulering van aanbevelingen (vraag 4). Het voorliggende rapport bericht over de resultaten van het derde overkoepelende onderzoek. De resultaten van de andere twee onderzoeken zijn in twee andere rapporten beschreven. In de brochure 'De VKK Gelderland op koers!' zijn de resultaten van het gehele onderzoek samenvat. Bijlage 1 geeft de bibliografische gegevens van de deelrapporten.

Het overkoepelende onderzoek is als volgt verlopen. Ten eerste zijn verkennende gesprekken gevoerd met (elf) lokale belangengroepen, (vier) gemeenteambtenaren en wethouders, de coördinator van de VKK Achterhoek/Liemers en (twee) bestuursleden van de VKK Achterhoek/Liemers en (twee) beleidsmedewerkers van de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen. In twee groepsgesprekken, waarvan één met leden van lokale belangengroepen en één met ambtenaren en wethouders van gemeenten, is gesproken over een mogelijke verbe-

tering en uitbreiding van de ondersteuning door de VKK (zie bijlage 2 voor een overzicht van deelnemers).

Vervolgens is aan 51 bij de VKK Achterhoek/Liemers aangesloten belangengroepen een vragenlijst gestuurd met vragen over hun ervaringen met de ondersteuning door VKK Achterhoek/Liemers tot nu toe en hun behoefte aan andere vormen van ondersteuning. Een vergelijkbare enquête is ook gestuurd aan 33 lokale belangengroepen in de Achterhoek en Liemers die niet bij de VKK zijn aangesloten. In totaal heeft 82 % van de leden en 45 % van de niet-leden de enquête teruggestuurd. Tot slot is in een groepsgesprek met vertegenwoordigers van lokale belangengroepen en gemeenten gesproken over de betekenis van de onderzoeksresultaten voor de praktijk van de nieuwe VKK Gelderland en haar ontwikkeling in de nabije toekomst (zie bijlage 2 voor een deelnemerslijst).

Opbouw van het rapport

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 1 zijn doel en opzet van het onderzoek beschreven. Hoofdstuk 2 gaat in op de huidige activiteiten van de VKK Achterhoek/Liemers en de waardering van deze activiteiten door het VKK-bestuur. Hoofdstuk 3 schetst hoe lokale belangengroepen in Achterhoek en Liemers te werk gaan. Hoofdstuk 4 geeft weer hoe de lokale belangengroepen in Achterhoek en Liemers de ondersteuning door de VKK beoordelen. Hoofdstuk 5 gaat nader in op de samenwerking tussen gemeenten en lokale belangengroepen en de rol die ondersteuning door de VKK daarbij kan spelen. Hoofdstuk 6 geeft de belangrijkste conclusies weer en formuleert aanbevelingen voor de praktijk en het ontwikkelingsplan van de nieuwe Vereniging Kleine Kernen Gelderland.

2 De Vereniging Kleine Kernen Achterhoek-Liemers

2.1 Organisatie en missie

De VKK Achterhoek/Liemers is in 1987 opgericht. In 2004 ondersteunt ze rond vijftig lokale belangengroepen. Daarbij richt zij zich vooral op groepen uit de kernen tot ongeveer 3.000 inwoners. De VKK Achterhoek/Liemers ondersteunt haar leden bij de belangenbehartiging richting gemeenten en vertegenwoordigt de belangen van lokale belangengroepen en kleine kernen richting provincie. Ze initieert daarnaast projecten waarin zij bewoners van kleine kernen aanmoedigt om zich in te zetten voor het behoud van de leefbaarheid van kleine kernen en een eigen visie op de toekomst van 'hun' dorp te ontwikkelen. Hiertoe behoren projecten zoals 'Dorpen in het Groen', 'Dorpen met Visie' en 'Dorp als Daad'.

De VKK Achterhoek/Liemers drijft op de inzet van vele vrijwilligers. Pas sinds 1 April 2003 is het met behulp van provinciale subsidie mogelijk om voor 24 uur per week een betaalde coördinator aan te stellen. Daarnaast zijn in het voorjaar van 2005 een parttime consultant en een parttime secretariaatsmedewerkster aangenomen. Volgens het VKK-bestuur is dat een belangrijke stap geweest voor de VKK.

'Sinds de aanstelling van de coördinator is de VKK Achterhoek/Liemers onherkenbaar veranderd. Ervoor werd alles door vrijwilligers gedaan en die hadden beperkte tijd. Sinds de aanstelling van een coördinator zijn er veel nieuwe activiteiten opgepakt. De coördinator neemt de bestuursleden veel werk uit handen, maar er komen ook weer taken voor bestuursleden bij doordat de coördinator nieuwe activiteiten ontwikkelt.'

De provincie stelde als voorwaarde voor de financiering van een betaalde coördinator dat de VKK Achterhoek/Liemers binnen twee jaar zou uitgroeien tot een VKK Gelderland. De provincie zou dan met één gesprekspartner kunnen overleggen over de belangen van kleine kernen in Gelderland. Ook in de andere provincies zijn de Verenigingen Kleine Kernen provinciaal georganiseerd (met uitzondering van Utrecht, Noord- en Zuid-Holland). Ze zijn aangesloten bij de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen. De landelijke vereniging heeft tot doel om de belangen van de provinciale verenigingen op nationaal en internationaal niveau te behartigen en stimuleert de uitwisseling van kennis en ervaring tussen de provinciale organisaties.

De VKK Achterhoek/ Liemers zet zich in voor het behoud van de leefbaarheid van het platteland. Ze vindt het bijvoorbeeld belangrijk dat er voldoende betaalbare nieuwe woningen voor starters op de woningmarkt worden gebouwd om het wegtrekken van jongeren en het vergrijzen van de bevolking af te remmen. Daarnaast wil ze het behoud van agrarische bedrijven ondersteunen. Daarom zet ze zich in voor het zodanig aanpassen van bestemmingsplannen dat nieuwe en aanvullende bedrijvigheid op agrarische bedrijven en in leegstaande agrarische gebouwen gerealiseerd kan worden. Op die manier zou nieuwe werkgelegenheid kunnen ontstaan. Zogenaamde 'woningsplitsing' zou bovendien nieuwe woonruimte scheppen.

2.2 Dienstverlening en activiteiten

De VKK Achterhoek/Liemers biedt twee soorten 'diensten' aan. Enerzijds ondersteunt ze lokale belangengroepen bij hun activiteiten in kleine kernen, anderzijds vertegenwoordigt ze de belangen van kleine kernen bij de provinciale overheid. Ze neemt deel in beleidsgerichte netwerken en werkt samen met allerlei andere organisaties die bij de ontwikkeling en uitvoering van provinciaal plattelandsbeleid betrokken zijn. Ze probeert provinciale politici in contact te brengen met lokale belangenvertegenwoordigers en organiseert voor dit doel bezoeken van politici, zoals Statenleden en gedeputeerden bij lokale belangengroepen. De politici verkrijgen op die manier een eigen indruk van de realiteit in kleine kernen.

Om het werk van lokale belangengroepen te ondersteunen, is informatieverstrekking van groot belang. De VKK maakt daarbij gebruik van verschillende media. Vier keer per jaar

verstuurt zij een eigen krant, de *Kleine Kernen Koerier* aan zowel leden als geïnteresseerde Statenleden, gemeenteambtenaren en wethouders. De VKK geeft in de *Kleine Kernen Koerier* informatie over haar activiteiten en brengt het werk van lokale belangengroepen onder de aandacht. Daarnaast onderhoudt de VKK een website waarin ze haar werkzaamheden presenteert en een elektronische nieuwsbrief aanbiedt met informatie over lokale belangenbehartiging.

De VKK organiseert ook regelmatig bijeenkomsten. Per jaar zijn er doorgaans twee thema-avonden die alleen voor leden toegankelijk zijn. Recentelijk hebben hierin de gemeentelijke herindeling en het 'kultuurhus'-concept centraal gestaan. De thema-avonden geven informatie en stimuleren contacten en uitwisseling van kennis en ervaring tussen lokale belangengroepen. Daarnaast organiseert de VKK sinds september 2004 workshops. De workshops duren circa anderhalf uur en richten zich op het ontwikkelen van vaardigheden zoals voorzitten, notuleren en financieel beheer of onderhandelen met en lobbyen bij gemeenten.

Leden kunnen de VKK ook vragen om als adviseur op te treden. Daarbij kan het gaan om strategieontwikkeling, procesbegeleiding of ondersteuning bij het aanvragen van subsidies. Voor ondersteuning bij subsidieaanvragen heeft de VKK een eigen bureau opgericht met de naam 'no cure, no pay'. Dit bureau begeleidt de aanvraag zonder dat de lokale belangengroepen een financieel risico lopen. Zij betalen alleen voor de diensten van het bureau wanneer de subsidie wordt toegekend. In het recente verleden heeft de VKK zich sterk ingezet voor de ontwikkeling van dorpsvisies of dorpsplannen. Voor dit doel heeft de VKK in het kader van het project 'Dorpen met visie' een eigen methode ontwikkeld. Binnen dit project zijn vijf dorpsplannen tot stand gekomen, onder de supervisie van Landschapsbeheer Gelderland en een externe adviseur. Om het aantal dorpsplannen te verhogen en de herkenbaarheid van de VKK te vergroten, heeft de VKK in 2003/2004 vrijwillige procesbegeleiders opgeleid. De procesbegeleider gaan dorpen bij het vervaardigen van dorpsplannen ondersteunen. Zes dorpen zijn intussen hiermee gestart.

2.3 Gewenste veranderingen in de dienstverlening

Het VKK-bestuur heeft bewust geïnvesteerd in de ontwikkeling en uitbreiding van diensten en activiteiten door een aantal betaalde medewerkers aan te stellen. Men is tevreden met de gerealiseerde uitbreiding en zou graag nog meer activiteiten willen ontwikkelen. Daarbij voelt men zich nog steeds en ondanks het aangenomen personeel daardoor bezwaard dat meer activiteiten ook meer werk voor vrijwillige medewerkers betekenen. De VKK ervaart de toegenomen politieke aandacht voor het platteland als een stimulans. Het VKK-bestuur voelt zich serieus genomen en is ervan overtuigd dat haar inzet daadwerkelijk verschil maakt.

In verband met de gemeentelijke herindeling zou de VKK haar werkzaamheden graag willen uitbreiden. Zij verwacht dat de herindeling het werk van lokale belangengroepen moeilijker maar ook belangrijker zal maken en denkt dat meer gerichte ondersteuning daarom van belang is.

De VKK wil zich ten eerste inzetten voor de oprichting van belangengroepen in die kernen die nog geen lokale belangengroep hebben. Op die manier wil zij de sociale samenhang in kleine kernen te versterken en de inzet van burgers voor de leefbaarheid van kleine kernen stimuleren. Ten tweede wil de VKK lokale belangengroepen die nog geen dorpsplan hebben, aanmoedigen om alsnog een dorpsplan te ontwikkelen. De VKK veronderstelt dat groepen die werken met een dorpsplan meer bereiken. Een dorpsplan biedt inzicht in kansen en bedreigingen en kan een aanzet geven tot een eigen activiteitenplan. Daarnaast kan een dorpsplan als basis voor de samenwerking met de gemeente dienen. Ook gemeenten kunnen een dorpsplan een uitgangspunt voor te ontwikkelen kleine kernenbeleid gebruiken.

Ten derde wil de VKK nagaan in hoeverre de oprichting van een dorpenoverleg de samenwerking tussen meerdere lokale belangenorganisaties binnen de nieuwe, heringedeelde gemeenten zou kunnen versterken. Een dergelijk overleg zou ertoe kunnen bijdragen dat de verschillende lokale belangengroepen in een gemeente een gezamenlijk standpunt innemen ten aanzien van dorpsoverstijgende thema's. Tot nu toe ontwikkelt de VKK nauwelijks activiteiten richting gemeenten omdat de gemeentelijke belangenbehartiging van oudsher als een taak van lokale belangengroepen wordt beschouwd, ook door de lokale belangengroepen zelf. In

verband met de gemeentelijke herindeling en daaruit voortkomende schaalvergroting van lokale belangenbehartiging zou het aan de ene kant zinvol kunnen zijn als de VKK richting gemeenten actiever zou optreden. Aan de andere kant wijst het onderzoek aan dat provinciale belangenvertegenwoordiging vooralsnog de belangrijkste functie van de VKK is, naast de directe ondersteuning van lokale belangengroepen.

Tot slot zou de VKK Achterhoek/Liemers zich graag meer systematisch voor de vertegenwoordiging van belangen op provinciaal niveau willen inzetten. Omdat de coördinator en bestuursleden slechts beperkte tijd beschikbaar hebben, speelt men met het idee om vrijwilligers op te leiden die vergaderingen van de Provinciale Staten bij zouden kunnen wonen.

3 Lokale belangengroepen

3.1 Algemene organisatie en werkwijze

De bij de VKK aangesloten belangengroepen bestaan gemiddeld 35 jaar. Sommige zijn al rond 1900 opgericht maar de meeste zijn in de jaren zestig of later ontstaan. In vrijwel alle gevallen hebben dorpsbewoners zelf het initiatief genomen om een lokale belangengroep op te richten waarbij de aanleiding varieert. Vaak wil men het belang van burger vertegenwoordigen en naar de gemeente toe als spreekbuis fungeren, soms ligt de aanleiding bij een acuut probleem of conflict. Vrijwel alle belangengroepen (98%) stellen zich tot doel om de leefbaarheid van de kleine kern te behouden en de belangen van bewoners te behartigen. Daarnaast willen veel groepen (40%) bewoners over allerlei lokale aangelegenheden informeren. Eén op de tien groepen coördineert en organiseert projecten, zoals de bouw of renovatie van een dorpshuis. Een enkele groep (7%) organiseert sociale activiteiten zoals de plaatselijke kermis.

Lokale belangengroepen houden zich over het algemeen met vergelijkbare onderwerpen bezig, zoals woningbouw en verkeersveiligheid, het onderhoud van zandwegen en de plaatsing van zichtbare huisnummers voor ambulance en brandweer. Ze maken zich zorgen over de ontwikkeling in de landbouw, de terugloop in economische activiteiten, de vergrijzing van de bevolking en de effecten van dit alles voor de sociale samenhang op het platteland. Daarnaast zet men zich in voor het behoud van scholen en andere voorzieningen, de aanleg van riolering, de renovatie of nieuwbouw van gemeenschapsaccommodaties en de bereikbaarheid van huisartsenposten. In een klein aantal kernen spelen specifieke ruimtelijke projecten een rol zoals de aanleg van een militair oefenterrein of de Betuwelijn.

Rond twee derde van de lokale belangengroepen (69%) heeft zich als vereniging georganiseerd, een derde (31%) als stichting. Het bestuur is het belangrijkste orgaan van lokale belangengroepen. Bestuursleden zijn gekozen (vereniging) of benoemd (stichting). De meeste besturen hebben rond zeven leden en ongeveer evenveel mannen als vrouwen. De leeftijd van bestuursleden ligt tussen 30 en 50 jaar. Opvallend is de grote verscheidenheid aan beroepen onder de bestuursleden – bestuursleden werken bijvoorbeeld in de landbouw, zorg, het onderwijs, industrie en dienstverlening. Sommige groepen vinden het moeilijk om nieuwe bestuursleden te vinden. Nieuwe bestuursleden moeten zich verbonden voelen met de kleine kern en de omgeving en bij voorkeur enige bestuurservaring hebben. Ze moeten een goede onderhandelaar zijn en weten hoe de gemeente werkt, maar ook de bevolking kunnen aanspreken en enthousiasmeren. Zo kunnen ze een brug vormen tussen de verschillende partijen die bij lokale belangenbehartiging betrokken zijn. Veel bestuursleden zijn ook in andere besturen en verenigingen in het dorp actief. Verschillende lokale belangengroepen hebben naast een bestuur ook commissies of werkgroepen ingesteld die zich met specifieke taken bezighouden.

Veel lokale belangenorganisaties hebben ooit subsidie gevraagd én gekregen (ongeveer twee derde van de leden). Soms geven gemeenten een algemene bijdrage om lokale belangengroepen te ondersteunen, soms (co)financieren zij bepaalde projecten. Sommige belangengroepen ontvangen subsidie van het recreatieschap of de Rabobank. Eén belangengroep vraagt bewust géén subsidie aan de gemeente om elke schijn van partijdigheid te vermijden. Het merendeel van de groepen ontvangt bovendien een kleine bijdrage (tussen de 2.75 en 7 euro per jaar) van de huishoudens die ze vertegenwoordigen. Vaak dragen bijna alle huishoudens (70-95%) door een dergelijke bijdrage bij aan de activiteiten van lokale belangengroepen. Sommige lokale belangengroepen hebben geen leden en ontvangen geen financiële bijdrage van bewoners. Lokale belangengroepen verschillen zodoende sterk wat de financiële middelen betreft waarmee zij hun activiteiten kunnen bekostigen.

De bij de VKK aangesloten belangengroepen vertegenwoordigen kernen tot ongeveer 3.000 inwoners. Uit het onderzoek blijkt dat de meeste leden kernen vertegenwoordigen die minder dan 1.500 inwoners hebben (zie tabel 3.1). Er zijn ongeveer evenveel belangengroepen die kleine kernen tot 1.000 inwoners representeren (48%) als belangengroepen uit de wat grotere dorpen met meer dan 1.000 inwoners (52%).

Tabel 3.1. VKK-leden naar aantal inwoners¹.

Aantal inwoners van kern en bijbehorende buitengebied	Aantal belangengroepen
Minder dan 200	2
200-399	4
400-599	2
600-799	8
800-999	4
1000-1199	7
1200-1499	8
1500-1999	2
2000-2999	2
Meer dan 3000	3
Totaal (100%)	42

Lokale belangengroepen werken op verschillende wijzen samen met gemeenten. Sommige doen dit op een meer incidentele manier door gemeenten vooral dan te benaderen wanneer bepaalde vragen en/of problemen daartoe aanleiding geven. Andere groepen werken op een meer structurele manier met gemeenten samen, vaak op basis van een dorpsontwikkelingsplan. Het onderzoek laat zien dat de grootte van de kern die belangengroepen vertegenwoordigen, van belang is. Het zijn vooral de belangengroepen uit de wat grotere kernen die op basis van een dorpsplan structureel met de gemeente samenwerken. Van de kernen met 1000 inwoners of meer heeft bijna drie kwart een dorpsplan, terwijl dat bij kleinere kernen bij slechts een kwart het geval is. De grootte van de kern heeft geen invloed op de aard van de activiteiten die lokale belangengroepen voor bewoners organiseren, zoals informatieavonden of sociale activiteiten.

Tabel 3.2. Dorpsplanontwikkeling naar grootte van de kern.

	Minder dan 600 inwoners	600 – 999 inwoners	1000 – 1499 inwoners	Meer dan 1500 inwoners	Totaal
Dorpsplan klaar	25 %	27 %	67 %	86 %	21 (51%)
Dorpsplan in ontwikkeling	0 %	18 %	7 %	14 %	4 (10%)
Geen dorpsplan	75 %	55 %	27 %	0 %	16 (39%)
Totaal (100%)	8	11	15	7	41

3.2 De relatie met bewoners

Wat de relatie tussen bewoners en lokale belangengroepen betreft, zijn twee dingen van belang: de manier waarop men bewoners bij de inhoud van de belangenbehartiging betreft en de manier waarop lokale belangengroepen aan de bewoners verantwoording afleggen over hun activiteiten en inzet.

Belangengroepen gaan hierbij verschillend te werk. Sommige belangengroepen werken veel met bewoners samen door regelmatig bijeenkomsten te organiseren en bewoners aan allerlei werkgroepen en commissies deel te laten nemen. Andere groepen opereren relatief onafhankelijk van bewoners en informeren deze alleen incidenteel. Gemiddeld hebben de bij de VKK Achterhoek/Liemers aangesloten lokale belangengroepen in 2003 en 2004 drie tot vier bijeenkomsten voor leden georganiseerd. Deze bijeenkomsten stonden doorgaans open voor alle inwoners van de kleine kern. Daarnaast heeft één op de drie besturen (31%) met vertegenwoordigers van lokale verenigingen overlegd. Sommige groepen (14%) stellen thematische werkgroepen in of hebben een vast spreekuur voor bewoners. De meeste besturen (98%) geven aan altijd bereikbaar te zijn voor bewoners en open te staan voor vragen of wensen vanuit de bevolking.

¹ Deze gegevens komen uit de enquête en geven alleen de grootte van die kernen weer die de aan het onderzoek deelnemende belangengroepen vertegenwoordigen (in totaal 42).

Bij de lokale belangengroepen die als vereniging georganiseerd zijn, legt het bestuur formeel verantwoording af over hun activiteiten tijdens algemene ledenvergaderingen. Algemeen geldt dat vrijwel alle groepen (90%) minstens één vergadering per jaar voor alle bewoners organiseren. De helft van de groepen (48%) verantwoordt haar activiteiten bovendien in een nieuwsbrief; rond twintig procent doet dit via een vaste rubriek in een huis-aan-huis blad. De meeste groepen gaan ervan uit dat ze een groot draagvlak hebben onder de bevolking omdat vrijwel alle bewoners of lid zijn van de vereniging of de vereniging financieel ondersteunen. Een belangrijke indicator voor het draagvlak in de ogen van lokale belangengroepen is of bestuursleden al dan niet negatieve reacties (bijvoorbeeld telefonisch) ontvangen.

3.3 De relatie met gemeenten

Meer dan de helft van de belangengroepen (60%) werkt met de gemeente samen op basis van vaste afspraken. Ruim de helft van de belangengroepen (56%) heeft regelmatig contact met de gemeente, de andere groepen soms (44%). Het aantal contacten varieert van meer dan tien keer per jaar tot enkele keren per jaar. Belangengroepen van grotere kernen hebben iets vaker contact met de gemeente dan belangengroepen van kleinere kernen.

Binnen de gemeente hebben lokale belangengroepen het meest contact met de wethouder, de contactambtenaar en andere ambtenaren. Iets minder dan de helft van de belangengroepen heeft contact met raadsleden. Ongeveer een derde van de lokale belangengroepen maakt bewust gebruik van de dualisering van de lokale politiek en heeft daarom relatief veel contact met raadsleden. In één van de geïnterviewde kernen nemen twee in de kleine kern wonende raadsleden deel aan de bestuursvergaderingen van de lokale belangengroep. Zo kan de lokale belangengroep naar eigen zeggen makkelijker haar wensen uiten bij de gemeente.

Formele en informele contacten

Ongeveer een derde van de lokale belangengroepen heeft een convenant met de gemeente gesloten. Dat komt iets vaker voor bij lokale belangengroepen van grotere (38%) dan van kleinere kernen (20%). In een convenant is bijvoorbeeld vastgelegd dat de belangengroepen en gemeenten regelmatig contact hebben (meestal met het college van burgemeester en wethouders), dat de gemeente de belangengroep in een vroeg stadium zal inlichten over plannen, en dat de belangengroep de gemeente gevraagd en ongevraagd mag adviseren. Maar ook zonder convenant is een goede samenwerking van belangengroepen en gemeenten mogelijk. Eén van de geïnterviewde belangengroepen heeft bewust gekozen niet met een convenant te werken *'omdat momenteel de gemeente dusdanig toegankelijk is dat een convenant beperkend zou werken en meer papieren rompslomp zou betekenen'*.

De contacten met gemeenten zijn doorgaans formeel. Indien wethouder, raadslid of ambtenaar in de eigen kleine kern wonen, zou men tijdens toevallige ontmoetingen ook informeel over lopende zaken kunnen spreken. In de praktijk blijkt dat weinig te gebeuren (Methorst-Zijlstra, 2004). Toch is het volgens één van de geïnterviewde wethouders belangrijk dat men elkaar persoonlijk kent. Het geeft de mogelijkheid van identificatie en schept een vertrouwensband. *'Je kent elkaar, want je komt allemaal uit het buitengebied'*. Contact tussen lokale belangengroepen en gemeenten komt op initiatief van zowel gemeenten als belangengroepen tot stand. Wanneer het om het regelmatige overleg gaat, neemt meestal de gemeente het initiatief. In enkele gemeenten stuurt de gemeente raadstukken maandelijks aan belangengroepen toe. Ook kan de gemeente aan de belangengroep vragen om de bevolking over gemeentelijk beleid te informeren.

Evaluatie van contacten met gemeenten

Het contact met de gemeente verloopt in de meeste gevallen goed. Drie van de tien belangengroepen (29 %) geven aan dat de contacten met de gemeente moeizaam verlopen. Dat komt zowel bij belangengroepen van de grotere kernen voor als bij belangengroepen van de kleinere kernen. Vaak is men ontevreden over de langzame afhandeling van zaken door de gemeente. Daarnaast is het voor de tevredenheid dan wel ontevredenheid van lokale belangengroepen van belang of men een vast aanspreekpunt bij de gemeente heeft en de wegen

binnen de gemeente kent. Ook de opstelling van de gemeente ten aanzien van de volgende vragen is uiteraard van belang. Kan men op een constructieve wijze met de gemeente overleggen? Voert de gemeente een vooruitstrevend kleine kernenbeleid? Biedt de gemeente praktische en financiële hulp aan de lokale belangengroep? Eén belangengroep vermeldt dat de contacten met de gemeente sterk zijn verbeterd nadat in een convenant 'zwart op wit' is afgesproken dat de gemeente de zaken die de lokale belangengroep aandraagt, serieus zal behandelen.

Verwachte veranderingen door de gemeentelijke herindeling

Alle belangengroepen in de Achterhoek en Liemers (met uitzondering van Winterswijk) hebben per 1 januari 2005 te maken gekregen met een gemeentelijke herindeling. De meeste groepen verwachten dat de inzet van lokale belangengroepen door de herindeling belangrijker wordt, en dat ook de belangenbehartiging door de VKK in belang zal toenemen. Velen denken dat de gemeenten de lokale belangengroepen harder nodig zullen hebben dan voordien. Bijna de helft vreest echter dat de afstand tussen de gemeenten en lokale belangengroepen toe zal nemen. Daardoor zal het werk van lokale belangengroepen volgens de helft van de geïnterviewden moeilijker worden. Bestuursleden zullen nog meer kennis van zaken moeten hebben verwacht men. Veel groepen gaan er bovendien van uit dat het werk meer tijd zal gaan kosten, onder andere omdat men met andere lokale belangengroepen zal moeten samenwerken.

Tabel 3.3. Verwachte veranderingen door de gemeentelijke herindeling².

	%	Aantal
Inzet van lokale belangengroepen wordt belangrijker.	89	37
Belangenbehartiging door VKK neemt in belang toe.	70	29
Gemeenten hebben lokale belangengroepen harder nodig.	81	34
Afstand tussen gemeenten en lokale belangengroepen neemt toe.	43	18
Het werk van lokale belangengroepen wordt moeilijker.	51	21
Kennis van zaken wordt belangrijker.	78	33
Het werk van lokale belangengroepen kost meer tijd.	75	32
Samenwerking tussen lokale belangengroepen wordt belangrijker.	86	36
Totaal	100	42

Bijna twee derde van de groepen (62%) heeft al actie ondernomen om op de verwachte gevolgen van de gemeentelijke herindeling in te spelen. Ongeveer de helft overlegt (55%) of werkt samen (42%) met andere belangengroepen binnen de gemeente. Een klein deel van de groepen overlegt met alle verenigingen binnen het dorp (17%), of ontwikkelt een (nieuw) dorpsplan (14%).

Belangengroepen en politiek

Over de relatie tussen belangenverenigingen en de lokale politiek wordt door de belangengroepen verschillend gedacht. Een deel van de kernen wil het werk van de lokale belangengroep en de politiek strikt gescheiden houden. Men wil zich uitsluitend met het algemene belang bezig houden en is bang dat via de politiek te veel individuele en specifieke belangen in het spel komen. Toch hebben enkele lokale belangengroepen de strategie om oud-raadsleden te vragen plaats te nemen in het bestuur van de belangengroep. Ze vinden het een voordeel dat deze mensen contacten hebben binnen de gemeente en strategisch inzicht. Andere groepen betrekken huidige raadsleden en politieke fracties actief bij hun werkzaamheden.

² Hier was het mogelijk meerdere antwoordmogelijkheden aan te kruisen. Het totaal is dan ook meer dan 100%.

4 Lokale belangengroepen en de VKK Achterhoek/Liemers

4.1 De algemene indruk van leden

De gemiddelde belangenorganisatie is sinds twaalf jaar lid van de VKK Achterhoek/Liemers. De meeste groepen worden lid omdat de VKK Achterhoek/Liemers de belangen van kleine kernen behartigt, nuttige informatie en advies verstrekt en belangengroepen een gevoel van verbondenheid met andere kleine kernen in de Achterhoek en Liemers geeft (zie tabel 4.1). Bovendien speelt voor een aantal groepen een rol dat lidmaatschap hun positie ten opzichte van de gemeente versterkt, dat de VKK Achterhoek/Liemers – indien nodig – kan optreden als bemiddelaar en dat men in de toekomst indien nodig een beroep op de VKK kan doen. *‘Als we de VKK Achterhoek/Liemers nodig hebben, kunnen we er op terugvallen’.*

Tabel 4.1. Motivatie voor lidmaatschap VKK³.

	%	Aantal
Belangenbehartiging	76	32
Informatie en advies	64	27
Gevoel van verbondenheid	60	25
Versterking positie t.o.v. gemeente	36	15
Hulp in noodgevallen	21	9
Totaal	100	42

De meeste lokale belangengroepen denken dat de VKK zich inzet voor de belangen van alle kleine kernen in de Achterhoek en Liemers (zie tabel 4.2). Ze vinden dat de VKK goed op de hoogte is van de problemen in kleine kernen. *‘Ze springen in op dingen die spelen’.* Daardoor is de VKK volgens de meeste belangengroepen goed in staat om de belangen van het landelijke gebied bij de provincie te behartigen. Rond twee derde van de leden vindt dat de VKK waar levert voor het lidmaatschapsgeld. Sommige groepen hebben de indruk dat de VKK zich vooral inzet voor de belangen van de wat grotere kleine kernen en kerkdorpen en onvoldoende rekening houdt met de belangen van de kleinste kernen. Onder de belangengroepen uit de kleinste kernen komt deze mening duidelijk vaker voor dan onder de belangengroepen uit de wat grotere kernen.

Tabel 4.2. Imago van de VKK bij leden⁴.

	%	Aantal
VKK zet zich in voor alle kleine kernen	86	36
VKK is goed op de hoogte van problemen	88	37
VKK kan belangen goed behartigen.	79	33
VKK versterkt de positie van kleine kernen.	89	37
VKK levert waar voor het geld.	69	29
VKK zet zich vooral in voor de grotere kernen	24	10
VKK houdt onvoldoende rekening met de kleinste kernen.	18	7
Totaal	100	42

Bijna alle aangesloten belangengroepen (91%) zien dienstverlening aan lokale belangengroepen als de voornaamste taak van de VKK. Politieke belangenbehartiging van kleine kernen vindt men een belangrijke tweede taak (volgens 57%). Groepen uit kleinere kernen hechten meer waarde aan politieke belangenbehartiging dan grotere dorpen. Bij belangenbehartiging denken de meeste groepen overigens aan belangenbehartiging op het niveau van provinciale ambtenaren (83%) of gedeputeerden (88%). *‘De VKK zou een schakel moeten zijn tussen de*

³ Hier was het mogelijk meerdere antwoordmogelijkheden aan te kruisen. Het totaal is dan ook meer dan 100%.

⁴ Hier was het mogelijk meerdere antwoordmogelijkheden aan te kruisen. Het totaal is dan ook meer dan 100%.

kleine kernen en de provincie. Belangenbehartiging op lokaal niveau beschouwt men als de eigen taak (95 %).

Drie kwart van de lokale belangengroepen vindt dat de VKK de belangen van de bewoners van het landelijke gebied bij de provincie op een goede manier behartigt. Toch blijkt dat veel van de aangesloten belangengroepen eigenlijk nauwelijks een beeld heeft van wat deze belangenbehartiging concreet inhoudt. *'Belangenbehartiging zie je niet direct, wel merk je het indirect.'* Drie kwart van de leden heeft wel gemerkt dat de VKK Achterhoek/Liemers tijdens de gemeentelijke verkiezingen gericht aandacht heeft gevraagd voor de positie van kleine kernen in het proces van gemeentelijke herindeling. Ze denken dat die inzet (een beetje tot redelijk) effect heeft gehad.

Ruim de helft van de belangengroepen (58%) steunt de beslissing van de VKK om haar werkgebied naar heel Gelderland uit te breiden; slechts één op de tien is het daar niet mee eens. Toch heeft een derde van de groepen (31%) liever dat de VKK zich alleen op de Achterhoek en Liemers richt.

4.2 Gebruik en waardering van VKK- diensten door de leden

De Kleine Kernen Koerier is verreweg de belangrijkste informatiebron voor leden. Alle leden lezen de *Kleine Kernen Koerier* en doorgaans met veel interesse. Eigenlijk missen ze geen informatie en zijn ze tevreden met de frequentie van verschijning.

Driekwart van de leden leest de *nieuwsbrief* regelmatig, de anderen soms. Ook de nieuwsbrief vindt men doorgaans interessant. Slechts één op de zeven leden leest de nieuwsbrief zelden of nooit, vooral wegens gebrek aan tijd. De leden missen geen informatie in de nieuwsbrief en de nieuwsbrief hoeft voor hen ook niet vaker te verschijnen (zie tabel 4.3 en 4.4).

Tabel 4.3. Frequentie gebruik diensten (N=42).

	Vaak	Regelmatig	Soms	Nooit
Kleine Kernen Koerier	86 %	0 %	14 %	0 %
Nieuwsbrief	71 %	0 %	14 %	0 %
Website	0 %	0 %	33 %	64 %
Ledenvergaderingen	14 %	62 %	17 %	7 %
Thema-avonden	5 %	41 %	38 %	17 %

De *website* wordt nauwelijks gebruikt – slechts één op de drie leden bekijkt deze soms, de anderen zelden of nooit. Wie de website bekijkt vindt de informatie die er op te vinden is doorgaans wel interessant. De leden bezoeken de website zelden of nooit omdat ze geen tijd hebben, de website niet kennen of het onnodig vinden. Op de website wordt doorgaans geen informatie gemist. Voor de leden heeft het vernieuwen van de website dan ook geen hoge prioriteit.

Tabel 4.4. Waardering gebruikte diensten (N=42).

	Zeer interessant	Tamelijk interessant	Een beetje interessant	Niet interessant
Kleine Kernen Koerier	5 %	76 %	0 %	14 %
Nieuwsbrief	4 %	74 %	0 %	2 %
Website	2 %	21 %	5 %	5 %
Ledenvergaderingen	10 %	60 %	0 %	17 %
Thema-avonden	17 %	62 %	0 %	2 %

De *ledenvergaderingen* worden goed en met interesse bezocht. Slechts één op de vijf leden vindt de ledenvergadering niet zo interessant. Er bestaan op dit punt geen verschillen tussen grotere en kleinere kernen. Er zijn ook geen aanwijzingen dat de leden bepaalde onderwerpen missen in de vergaderingen. Weer is tijdgebrek de belangrijkste reden om ledenvergaderingen zelden of nooit te bezoeken.

Rond drie kwart van de leden bezoekt de *thema-avonden* altijd of regelmatig. Vrijwel alle bezoekers vinden de thema-avonden zeer interessant. De belangrijkste reden om de thema-

avonden zelden of nooit te bezoeken zijn gebrek aan tijd en desinteresse voor de aangeboden onderwerpen. Toch geven de leden aan geen onderwerpen te missen. Drie kwart van de leden heeft ooit advies ingewonnen bij de VKK. Een kwart heeft dat twee keer gedaan, een derde drie keer of meer. Daarbij ging het doorgaans om de ontwikkeling van een dorpsplan (58%), het sluiten van een convenant met de gemeente (42%) of het aanvragen van subsidie (42%). Soms heeft men ook advies gevraagd over de organisatievorm van de belangengroep (19%) en de oplossing van probleem met de gemeente (13%). Het verstrekte advies ervaart men doorgaans als bruikbaar.

Dorpsplannen

De helft van de leden heeft al een dorpsplan ontwikkeld, nog eens één op de tien is bezig een dergelijk plan te ontwikkelen (zie tabel 4.4). Opvallend is dat vooral de belangengroepen uit de wat grotere kernen (meer dan 1.000 inwoners) hun dorpsplan al klaar hebben. Ook twee van de drie groepen die misschien in de toekomst een plan willen ontwikkelen, komen uit grotere kernen. De groepen die nog helemaal niet met een dorpsplan bezig zijn, komen doorgaans uit de wat kleinere kernen met minder dan 1.000 inwoners. Op de vraag waarom men geen dorpsplan wil ontwikkelen, verwijzen deze groepen vaak naar de beperkte grootte van het dorp (77% waarvan 90% afkomstig uit kleinere kernen).

Tabel 4.4. Dorpsplanontwikkeling naar grootte van de kern.

	< 1000 inwoners	1000 of meer inwoners	Totaal
Dorpsplan klaar	26% (5)	73% (16)	51% (12)
Dorpsplan in ontwikkeling	11% (2)	9% (2)	10% (4)
Geen dorpsplan	63% (12)	18% (4)	39% (16)
Totaal (100%)	19	22	41

Doorgaans neemt het bestuur van de belangengroepen het initiatief tot het werken met een dorpsplan (92%). Soms gebeurt dat in overleg met de gemeente (20%). De meeste groepen ontwikkelen een dorpsplan om goede afspraken met de gemeente over de ontwikkeling van het dorp, een goed doordacht toekomstplan voor het dorp te ontwikkelen, een duidelijk beeld van de kansen en bedreigingen te krijgen, de bewoners actief bij de belangenbehartiging te betrekken en het gemeenschapsgevoel te stimuleren (zie tabel 4.5).

Tabel 4.5. Motivatie voor ontwikkeling dorpsplan⁵.

	%	Totaal
Afspraken met gemeente	84	35
Toekomstplan dorps	80	34
Beeld kansen en bedreigingen	56	24
Bewoners betrekken	56	24
Versterken gemeenschapsgevoel	52	22
Totaal	100	42

Twee derde van de groepen met een dorpsplan is bij de ontwikkeling ervan ondersteund door de VKK. Vrijwel alle belangengroepen zijn tevreden of zelfs zeer tevreden over de begeleiding. Men is vooral tevreden over procesbegeleiding, samenwerking met en betrokkenheid van de VKK en inhoudelijke ondersteuning. Met uitzondering van één groep willen alle belangengroepen die in de toekomst een dorpsplan ontwikkelen, daarbij ondersteuning van de VKK. Daarbij denkt men vooral aan procesbegeleiding en advies over de methode.

Belangstelling voor nieuwe diensten

Lokale belangengroepen hebben belangstelling voor de volgende mogelijke nieuwe diensten van de VKK:

⁵ Hier was het mogelijk meerdere antwoordmogelijkheden aan te kruisen. Het totaal is dan ook meer dan 100%.

- ondersteuning bij het vinden van subsidie (62%),
- ondersteuning bij de organisatie van bijeenkomsten van belangengroepen met vergelijkbare problemen (38%),
- ondersteuning bij het organiseren van bijeenkomsten voor belangengroepen van naburige dorpen (36%),
- training voor (toekomstige) bestuursleden (19%),
- ondersteuning bij het organiseren van bijeenkomsten voor de eigen leden (14%).

Uit de enquête blijkt dat er veel interesse bestaat voor informatieve bijeenkomsten over de rol van de gemeenteraad (bij 76% van de leden), de rol van wethouders (76%) maar bovenal de inspraak van burgers (89%).

Er is ook interesse voor bijeenkomsten over plattelandsbeleid. Vrijwel alle groepen zijn geïnteresseerd in het plattelandsbeleid, vooral op provinciaal of nationaal niveau. Inhoudelijk gezien heeft men aan de ene kant interesse voor de leefbaarheid van het platteland en daaraan gerelateerde onderwerpen, zoals woningbouw, economie en werkgelegenheid en voorzieningen. Aan de andere kant wil men meer weten over het thema groene ruime en ruimtelijke ordening in brede zin - ontwikkelingen in de landbouw, de toekomst van het buitengebied en het behoud van het karakteristieke landschap van de Achterhoek (zie 4.6)

Tabel 4.6. Belangstelling voor informatie over beleid⁶.

	%	Totaal
Europees plattelandsbeleid	56	24
Nationaal plattelandsbeleid	74	31
Provinciaal plattelandsbeleid	95	40
Leefbaarheid	29	12
Woningbouw	29	12
Werkgelegenheid	12	5
Voorzieningen	12	5
Landbouw	26	11
Toekomst buitengebied en landschap	10	4
Totaal	100	42

4.3 De minder betrokken leden

De enquête laat zien dat er nauwelijks ontevreden VKK-leden zijn. Wel is er een groep leden die minder gebruik maakt van de diensten van de VKK Achterhoek/Liemers. Daarbij gaat het voornamelijk om belangengroepen die niet met een dorpsplan werken. Zoals eerder aangegeven gaat het hierbij vooral om belangengroepen uit de kernen met minder dan 1.000 inwoners.

Er bestaat een duidelijk verband tussen het werken met een dorpsplan en het gebruik van de diensten van de VKK Achterhoek/Liemers. Leden zonder dorpsplan maken minder gebruik van allerlei diensten dan andere leden zoals thema-avonden (zie tabel 4.7). Ze raadplegen minder vaak de website en winnen minder vaak advies in bij de VKK. Ze hebben ook minder vaak persoonlijke contacten met bestuursleden van de VKK. Leden zonder dorpsplan verschillen ook in hun motivatie voor lidmaatschap. Ze vinden het minder belangrijk om door het lidmaatschap hun positie tegenover de gemeente te versterken (22%) dan lokale belangengroepen met een dorpsplan (60%). Eén van de belangengroepen zegt: *'We zijn wel lid, maar hebben eigenlijk weinig met de VKK. Onze kern is te klein, waardoor er te weinig speelt. Het is moeilijk de noodzaak te zien van lidmaatschap. Wat ons trekt is het gevoel van saamhorigheid met andere kernen.'*

⁶ Hier was het mogelijk meerdere antwoordmogelijkheden aan te kruisen. Het totaal is dan ook meer dan 100%.

Tabel 4.7. Frequentie gebruik diensten van belangengroepen met en zonder dorpsplan.

	Met dorpsplan Vaak/regelmatig	Zonder dorpsplan Vaak/regelmatig
Website	40%	19%
Thema-avonden	73%	52%
Advies convenant	47%	22%
Advies subsidie	47%	26%
Contact bestuursleden	73%	33%
Totaal (100%)	21	21

Verder hebben de leden zonder dorpsplan een minder positieve indruk van de VKK. Bijna de helft van de leden zonder dorpsplan onderschrijft de stelling dat de VKK zich vooral richt op de grotere kernen. Hetzelfde geldt slechts voor een minderheid van de lokale belangengroepen met dorpsplan. De groep zonder dorpsplan is er ook minder van overtuigd dat de VKK voldoende rekening houdt met de kleinste kernen en waar levert voor het lidmaatschapsgeld dan de groepen met dorpsplan.

Tabel 4.8. Imago van de VKK bij leden met en zonder dorpsplan⁷

	Met plan	Zonder plan
VKK zet zich in voor alle kleine kernen	92%	75%
VKK is goed op de hoogte van problemen	92%	81%
VKK kan belangen goed behartigen.	80%	75%
VKK versterkt de positie van kleine kernen.	96%	81%
VKK levert waar voor het geld.	84%	44%
VKK zet zich vooral in voor de grotere kernen	12%	44%
VKK houdt onvoldoende rekening met de kleinste kernen.	8%	33%
Totaal (100%)	24	15

Ondersteuningsbehoefte

Over het algemeen hebben de belangengroepen zonder dorpsplan dezelfde behoefte aan ondersteuning als groepen met dorpsplan (zie tabel 4.9). Bij groepen zonder dorpsplan is die ondersteuningsbehoefte meer uitgesproken wanneer het gaat om praktische ondersteuning bij de organisatie van verschillende soorten bijeenkomsten en minder uitgesproken wanneer het om informatieverstrekking gaat.

Maar ook wanneer het om inhoudelijke informatie gaat zijn er geen grote verschillen te zien tussen leden zonder en leden met dorpsplan. Leden zonder dorpsplan zijn iets minder geïnteresseerd in plattelandsbeleid op nationaal of Europees niveau en tonen iets minder belangstelling voor specifieke thema's binnen het plattelandsbeleid betreft. Samenvattend kan men stellen dat de aangesloten belangengroepen die niet werken met een dorpsplan, vaak kernen met minder dan 1000 inwoners vertegenwoordigen. Die groepen hebben over het algemeen minder contact met de VKK, maken minder gebruik van de diensten die de VKK op dit moment aanbiedt en hebben ook minder in interesse in nieuwe diensten.

⁷ Hier was het mogelijk meerdere antwoordmogelijkheden aan te kruisen. Het totaal is dan ook meer dan 100%.

Tabel 4.9. Belangstelling voor nieuwe diensten onder belangengroepen met en zonder dorpsplan⁸

	Met plan	Zonder plan
Subsidieaanvraag	64%	56%
Bijeenkomsten vergelijkbare problemen	32%	50%
Bijeenkomsten met naburige dorpen	36%	38%
Bijeenkomsten eigen leden	16%	32%
Training bestuursleden	24%	13%
Europees plattelandsbeleid	66%	38%
Nationaal plattelandsbeleid	88%	50%
Provinciaal plattelandsbeleid	96%	94%
Leefbaarheid	36%	19%
Woningbouw	44%	6%
Werkgelegenheid	12%	13%
Voorzieningen	6%	16%
Landbouw	28%	19%
Toekomst buitengebied en landschap	20%	38%
Totaal (100%)	25	16

4.4 Belangengroepen die geen lid zijn van de VKK

Van de groepen die op dit moment geen lid zijn van de VKK heeft bijna de helft (40%) wel ooit overwogen om lid te worden, maar is nog niet voldoende overtuigd van het nut van een eventueel lidmaatschap. Daarnaast is bijna een kwart van de niet-leden (21%) wel lid geweest. Ze hebben hun lidmaatschap opgezegd omdat lidmaatschap te weinig opleverde en/of te duur werd (zie tabel 4.10). Bij ruim een kwart speelt onbekendheid met de VKK de belangrijkste rol: zij weten niet wat de VKK hun te bieden heeft. Twee groepen denken de diensten van de VKK niet nodig te hebben.

Tabel 4.10. Reden om geen lid te zijn⁹.

	%	Aantal
Te weinig resultaat	20	3
Te duur	40	6
VKK onbekend	27	4
Ondersteuning niet nodig	13	2
Totaal	100	15

Onder bepaalde omstandigheden zouden de niet-leden overwegen om alsnog lid te worden. Ruim een kwart zou wel lid worden wanneer een tijdelijk proeflidmaatschap mogelijk zou zijn. Twee groepen kunnen zich voorstellen om op basis van gebruikte diensten te betalen. Voor een kwart van de niet-leden is het belangrijk te zien dat de belangenbehartiging van de VKK inderdaad effect heeft. Twee groepen vinden dat de geboden diensten eerst beter aan moeten sluiten op de behoeften van de belangengroepen. Persoonlijke voorlichting door VKK-bestuursleden over de voordelen van lidmaatschap lijkt slechts twee groepen over de streep te kunnen trekken.

De meeste niet-leden kennen de nieuwsbrief (60%) en de *Kleine Kernen Koerier* (53%) en zijn op de hoogte van mogelijke begeleiding door de VKK bij de ontwikkeling van dorpsplannen (40%). De andere diensten kent men nauwelijks. Niet leden vinden naast dienstverlening aan lokale belangengroepen (80%), belangenbehartiging (40%) een belangrijke taak van de VKK. Evenals onder leden vindt het overgrote deel van de niet-leden (93%) dat de belangenbehartiging van kleine kernen bij gemeenteraadsleden de taak is van lokale belangengroepen. De VKK zou vooral de belangen op provinciaal niveau moeten behartigen.

⁸ Hier was het mogelijk meerdere antwoordmogelijkheden aan te kruisen. Het totaal is dan ook meer dan 100%.

⁹ Hier was het mogelijk meerdere antwoordmogelijkheden aan te kruisen. Het totaal is dan ook meer dan 100%.

Over het algemeen hebben niet-leden een minder positief beeld van de VKK dan leden (zie tabel 4.11). Voor hen is het minder duidelijk dan voor leden dat de VKK zich inzet voor alle kleine kernen in de Achterhoek en Liemers. Zij vinden ook in mindere mate dat de VKK goed op de hoogte is van de problemen in kleine kernen. Opvallend is vooral dat niet-leden in veel mindere mate onderschrijven dat de VKK goed in staat is de belangen van bewoners van het landelijke gebied bij de provincie te behartigen. Ook vinden niet-leden in mindere mate dat de belangenbehartiging door de VKK de positie van kleine kernen in de provinciale politiek versterkt. De niet-leden kunnen de vraag of de VKK waar levert voor het lidmaatschapsgeld niet duidelijk beantwoorden en geven aan het niet te weten (71%) of te twijfelen (29%) .

Tabel 4.11. *Imago van de VKK bij niet-leden en leden*¹⁰.

	Niet-leden	Leden
VKK zet zich in voor alle kleine kernen	64%	76%
VKK is goed op de hoogte van problemen	64%	88%
VKK kan belangen goed behartigen.	43%	88%
VKK versterkt de positie van kleine kernen.	57%	90%
VKK levert waar voor het geld.	0%	69%
Totaal (100%)	15	42

Kenmerken van niet-leden

De niet bij de VKK aangesloten lokale belangengroepen die aan dit onderzoek hebben deelgenomen, onderscheiden zich niet wezenlijk van de groepen die wel lid zijn wat samenstelling en bestaansduur betreft. Opvallend is wel dat ruim een derde (36%) van hen de wat kleinere kernen met minder dan 600 inwoners vertegenwoordigen. Hetzelfde geldt voor slechts 19% van de leden. Daarnaast verschillen ze ook in taakstelling van VKK-leden. Terwijl alle bij de VKK aangesloten groepen belangenbehartiging als hun hoofdtaak beschouwen, geldt dat slechts voor twee derde van de niet-leden. Daar staat tegenover dat ongeveer de helft van de van de niet-leden sociale activiteiten organiseert wat slechts een kleine minderheid van de leden doet. Het is natuurlijk niet zo dat belangenbehartiging en het organiseren van sociale activiteiten elkaar bij voorbaat uitsluiten. Veel groepen vinden dat beide tot hun takenpakket horen. Wel behoort tot de groep niet-leden een aantal belangengroepen dat zich vrijwel uitsluitend met sociale activiteiten bezighoudt.

Niet-leden onderhouden op een andere manier contact met bewoners dan VKK-leden. Ze organiseren minder ledenvergaderingen en hebben minder thematische werkgroepen. Wat het contact met de gemeente betreft, is er weinig verschil tussen leden en niet-leden. Niet-leden hebben gemiddeld even vaak als leden contact met de gemeente. Over het algemeen is men ook even tevreden over dit contact als leden. In beide groepen geeft ongeveer een derde van de belangengroepen aan dat het contact met de gemeente moeizaam verloopt. Wat de gevolgen van de gemeentelijke herindeling betreft, hebben niet-leden ongeveer eenzelfde verwachtingspatroon als leden.

De niet-leden werken minder vaak met een dorpsplan (43%) dan leden (60%). In geen enkel geval is de ontwikkeling van het dorpsplan bij de niet-leden ondersteund door de VKK. Ook in hun motivatie voor het werken met een dorpsplan wijken niet-leden af van leden. Voor niet-leden is het ontwikkelen van een goed en doordacht toekomstplan voor het dorp niet van belang terwijl dat juist bij de leden een van de voornaamste motieven is (80%). Bovendien hechten zij minder waarde aan het actief betrekken van bewoners bij de belangenbehartiging (17%) wat voor ruim de helft van de VKK-leden wel een belangrijk motief is (56%).

¹⁰ Hier was het mogelijk meerdere antwoordmogelijkheden aan te kruisen. Het totaal is dan ook meer dan 100%.

5 De behoefte aan ondersteuning van lokale belangengroepen

Het onderzoek laat zien welke ondersteuning lokale belangengroepen zouden willen ontvangen en welke ondersteuning volgens de gemeenten wenselijk zou zijn (zie schema 5.1). Daarbij kan men drie terreinen onderscheiden:

De relatie met de achterban: de manier waarop lokale belangengroepen bewoners bij de belangenbehartiging betrekken en verantwoording afleggen over hun activiteiten.

Kennis van het functioneren van de gemeente: wie is bij de gemeente waarvoor verantwoordelijk en kennis van het gemeentebeleid.

Het *'politieke' spel:* zodanig omgaan met bewoners en gemeente dat lokale belangenbehartiging zo succesvol mogelijk kan verlopen.

Relatie met de achterban

Een aantal lokale belangengroepen geeft aan het moeilijk te vinden om bewoners te mobiliseren en bij hun werkzaamheden te betrekken. Ze vragen zich af hoe men de lokale bevolking het beste kan stimuleren zich actief in te zetten voor het eigen dorp.

Lokale belangengroepen melden bovendien dat het soms moeilijk is om met het spanningsveld tussen het algemene en particuliere belang om te gaan. Vooral bij de uitvoering van plannen is het vaak niet te vermijden dat particuliere belangen in het geding komen en conflicten ontstaan.

Gemeenten vinden het belangrijk dat lokale belangengroepen de wensen en interesses van de gehele lokale bevolking vertegenwoordigen. Goed contact met bewoners is daarom ook belangrijk om de positie van lokale belangengroepen ten opzichte van de gemeente te verstevigen en hun geloofwaardigheid veilig te stellen. Daarnaast is het van belang dat het bestuur van lokale belangengroepen de in het dorp aanwezige verhoudingen (opleiding en beroep, kerkelijke gezindheid, leeftijd en sekse) zo goed mogelijk weerspiegelt.

Kennis van het functioneren van de gemeente

Lokale belangengroepen willen graag meer inzicht krijgen in de verschillende manieren waarop ze met de gemeente kunnen samenwerken. Daarbij is men vooral geïnteresseerd in nieuwe vormen van burgerparticipatie die bijvoorbeeld voortkomen uit de dualisering van het lokale bestuur en de daaruit voortkomende nieuwe relaties tussen het college van burgemeester en wethouders, raad en ambtenaren. Uit de enquête blijkt dat drie van de vijf belangengroepen hier nog weinig ervaring mee hebben. Daarnaast is men geïnteresseerd in de mogelijkheden om een convenant met de gemeente te sluiten en de afspraken die men daarbinnen zou kunnen maken.

Daarnaast hebben belangengroepen behoefte aan kennis van gemeentelijke beleidsterreinen waarop ze als lokale belangengroep zouden kunnen inhaken. Daarbij gaat het zowel om regulier beleid (zoals beleid voor ruimtelijke ordening) als actuele beleidsterreinen zoals het reconstructiebeleid dat het werkterrein van lokale belangengroepen op vele plaatsen raakt. Wat concrete thema's betreft komt uit de enquête duidelijk naar voren dat men interesse heeft voor leefbaarheid, wonen en de toekomstmogelijkheden van de landbouw.

Gemeenten vinden het belangrijk dat lokale belangengroepen meer inzicht krijgen in de manier waarop de gemeente bestuurlijk te werk gaat en voor welke inhoudelijke terreinen de gemeente verantwoordelijk is. Lokale belangenbehartiging zou volgens hen nog effectiever kunnen verlopen als lokale belangengroepen meer inzicht zouden hebben in actueel plattelandsbeleid. Ze zouden zo ook meer inzicht krijgen in de speelruimte waarbinnen gemeenten opereren en lokale belangen kunnen vertalen in concrete vragen aan de gemeente.

Het 'politieke' spel

Wat het 'politieke' spel betreft is duidelijk een spanning herkenbaar tussen de informele manier waarop de meeste lokale belangengroepen te werk gaan, en de wens van veel gemeenten om lokale belangenvertegenwoordiging op een meer formele en 'professionele' manier te laten verlopen. Lokale belangengroepen zijn vrijwilligersorganisaties en hebben beperkte menskracht en middelen. Dat beïnvloedt hun manier van werken. Eén belangengroep geeft duidelijk te kennen niet als 'veredelde ambtenaar' te willen werken. Werken volgens formele regels en procedures vraagt in hun ogen teveel tijd maar doet ook afbreuk aan het enthousiasme waarmee burgers zich vrijwillig wil inzetten vanuit een emotionele verbonden-

heid met de omgeving. Bij sommige groepen komt deze ambivalentie tot uiting in een gematigd enthousiasme voor het werken met dorpsplannen. De lokale belangengroepen denken wel dat politieke vaardigheden steeds belangrijker worden ook met oog op de gemeentelijke herindeling en mogelijke concurrentie van belangenorganisaties om aandacht en financiële ondersteuning van de gemeente.

De gemeenten zouden willen dat lokale belangengroepen meer strategische kennis en vaardigheden opdoen om zo beter in te kunnen spelen op het 'gemeentelijk bedrijf'. Zo zouden lokale belangengroepen een betere gesprekspartner voor gemeenten kunnen zijn. Bovendien benadrukken gemeenten het belang van dorpsplannen die als basis voor samenwerking kunnen dienen.

Uit het onderzoek blijkt dat lokale belangengroepen en gemeenten ongeveer dezelfde behoefte aan ondersteuning signaleren. Beide vinden een goede relatie met bewoners en kennis van het functioneren van de gemeente belangrijk, om het 'politieke' spel van lokale belangengroepen succesvol te laten verlopen. Toch valt het op dat gemeenten veel verwachten van lokale belangengroepen. Ze willen een garantie voor een breed draagvlak en verkiezen een gestructureerde en formele vorm van overleg boven incidentele belangenbehartiging. Bovendien verwachten ze dat lokale belangengroepen op de hoogte zijn van de beleidsmatige ontwikkelingen en hun wensen zodanig formuleren dat ze passen binnen de kaders van het gemeentebeleid.

Hier ligt een spanningsveld tussen de mogelijkheden die vrijwillige belangengroepen hebben en de verwachtingen van gemeenten.

Belangenbehartiging op maat

Schema 5.1. Wenselijke ondersteuning volgens lokale belangengroepen en gemeenten.

Mogelijk relevante terreinen voor ondersteuning van belangengroepen	Genoemd door lokale belangengroepen	Genoemd door gemeenten
<i>Relatie met de achterban</i>		
Hoe kan men de lokale bevolking stimuleren om actief deel te nemen aan de ontwikkeling van het dorp?	X	
Hoe kunnen lokale belangengroepen het beste omgaan met het spanningsveld tussen het algemene en private belang?	X	
Welke (interne) organisatievorm is het meest geschikt voor lokale belangengroepen	X	
Hoe kunnen lokale belangengroepen waarborgen dat zij de wensen van de gehele lokale bevolking vertegenwoordigen?		X
<i>Kennis ten aanzien van het functioneren van de gemeente</i>		
Hoe kunnen lokale belangengroepen ervoor zorgen dat zij zo constructief mogelijk met de gemeente kunnen communiceren?		X
Hoe functioneert de gemeente eigenlijk en hoe kun je daar als lokale belangengroep het best op in spelen?	X	X
Voor welke beleidsterreinen is de gemeente verantwoordelijk en in hoeverre sluit dit aan bij de werkterreinen van lokale belangengroepen?	X	
Welke actuele beleidsoperaties spelen er en hoe kunnen lokale belangengroepen daar het best op in spelen?	X	X
Hoe kan je dorpsbelangen het best vertalen in vragen aan de gemeente?	X	
<i>Het 'politieke' spel</i>		
In welke mate is formalisering en 'professionalisering' van lokale belangenbehartiging mogelijk en wenselijk binnen een vrijwilligersorganisatie?	X	
Hoe is het mogelijk om ten aanzien van de gemeente meer strategisch te opereren? Hoe leer je als lokale belangengroep de regels van het spel in de gemeentepolitiek?	X	X
Hoe kan je als lokale belangengroep je politiek gewicht vergroten door met andere belangengroepen binnen de gemeente samen te werken?	X	
Hoe geef je de samenwerking met andere lokale groepen het best vorm? Welke mogelijkheden biedt een zogenaamd dorpenoverleg?	X	
Welke mogelijkheden biedt een dorpsplan aan lokale belangengroep met oog op hun relatie met de achterban en de gemeente?	X	X

6 Conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk presenteert de belangrijkste conclusies van het onderzoek en de aanbevelingen voor het ontwikkelingsplan van de VKK die op basis daarvan geformuleerd kunnen worden. Leidraad voor de aanbevelingen vormt de toekomst van de VKK als VKK Gelderland. De aanbevelingen moeten bruikbaar zijn voor het nog op te stellen ontwikkelingsplan. De onderzoeksresultaten waarop deze aanbevelingen zijn gericht, komen voort uit onderzoek in Achterhoek/Liemers. De verwachting is dat de meeste aanbevelingen ook buiten dit gebied zinvol zijn maar het blijft uiteraard belangrijk om de toepasbaarheid buiten het onderzoeksgebied in de gaten te houden.

Aan het begin van het rapport is een samenvatting van de belangrijkste onderzoeksresultaten opgenomen die de indeling in onderzoeksvragen volgt. Bij de bespreking van conclusies en aanbeveling maken we onderscheid tussen de verschillende partijen die binnen lokale belangenbehartiging een rol spelen en hun onderlinge relaties:

- De relatie tussen VKK en lokale belangengroepen;
- De relatie tussen lokale belangengroepen en gemeenten;
- De relatie tussen lokale belangengroepen en bewoners;
- De relatie tussen VKK, lokale belangengroepen en gemeenten.
- De relatie tussen VKK en de provincie.

Voor een overzicht van de aanbevelingen zie schema 6.1.

De relatie tussen VKK en lokale belangengroepen

De meeste bij de VKK aangesloten belangengroepen zijn tevreden met de ondersteuning die de VKK biedt en haar rol in de belangenbehartiging op provinciaal niveau. Toch heeft een deel van de leden vrij weinig contact met de VKK en is een aantal lokale belangenorganisaties niet (meer) bij de VKK aangesloten. Gebrek aan kennis van en inzicht in de activiteiten van de VKK speelt hierbij een rol. Een aantal belangengroepen vindt de lidmaatschapsbijdrage te hoog. Daarnaast vinden sommige belangengroepen dat het aanbod van de VKK onvoldoende aansluit bij hun behoeften. Daarbij gaat het vooral om de belangengroepen uit de wat kleinere kernen. Zij hebben het idee dat de VKK zich teveel op de grotere belangengroepen richt. Ze zien ook minder voordeel in het ontwikkelen van dorpsplannen wat voor veel belangengroepen aanleiding is om meer actief bij de VKK betrokken te raken.

Gemeenten hebben er een sterke voorkeur voor dat belangengroepen dorpsplannen ontwikkelen in samenspraak met hun achterban. Daarbij verwachten zij dat belangengroepen kunnen waarborgen dat zij de wensen van de gehele bevolking vertegenwoordigen. De VKK Achterhoek/Liemers sluit hier goed op aan door juist op het gebied van dorpsplannen veel ondersteuning aan belangengroepen te bieden en het maken van dorpsplannen sterk te promoten. Tegelijkertijd dreigt de VKK daarmee die lokale belangengroepen die bewust voor een andere werkwijze kiezen, uit het oog te verliezen.

Aanbeveling

De VKK kan op twee manieren inspelen op de verschillende behoefte aan ondersteuning onder haar leden.

Ze kan er enerzijds voor kiezen om dienstverlening op maat te willen bieden, zodat groepen – ongeacht hun manier van werken – die ondersteuning kunnen krijgen die ze nodig hebben. Dat betekent dat het aanbod aan diensten idealiter wordt uitgebreid en meer gericht aandacht wordt besteed aan de belangengroepen van de kleinere kernen.

De VKK kan er anderzijds bewust voor kiezen om zich primair op de ondersteuning van lokale belangengroepen uit de wat grotere kernen te richten. Deze keuze zou ze dan duidelijk kenbaar moeten maken aan de achterban. Het zou kunnen betekenen dat een aantal groepen besluit haar lidmaatschap te beëindigen. Het is zaak in dat geval na te gaan hoe de provincie zou reageren wanneer de VKK haar activiteiten richting bepaalde belangengroepen bewust zou inperken. Een dergelijke zet zou immers de representativiteit van de VKK negatief beïnvloeden.

Daarnaast is een goed toegankelijk overzicht van de diensten die de VKK kan verlenen belangrijk. Hoewel de website tot nu toe vrij weinig gebruikt wordt, is toch te verwachten dat

Internet in de toekomst meer gebruikt zal worden. Het is bovendien een relatief goedkope manier van informatieverstrekking. Tot die tijd is het belangrijk om via lokale kranten en folders regelmatig informatie over de VKK en haar activiteiten te verspreiden.

De relatie tussen lokale belangengroepen en gemeenten

Gemeenten willen graag op een gestructureerde en formele manier met lokale belangengroepen samenwerken. Daarbij verwachten zij dat lokale belangengroepen kennis hebben van de manier waarop gemeenten werken, de interne verdeling van verantwoordelijkheden en beleidsterreinen. Zij verwachten dat belangengroepen hun werkwijze hierop afstemmen. Lokale belangengroepen willen wel met gemeenten samenwerken en zijn vaak zelf voorstander van het sluiten van een convenant en ontwikkelen van dorpsplannen. Aan de andere kant hechten ze veel waarde aan hun informele manier van werken en vrezen ze dat een te formele manier van werken vrijwilligers zal afstoten.

Aanbeveling

Hier is sprake van een dilemma dat als zodanig niet is op te lossen. Zakelijk gezien is het aan te bevelen dat lokale belangengroepen meer inzicht in het gemeentelijke apparaat verwerven en meer vaardigheden ontwikkelen in het 'politieke' spel. Lokale belangengroepen raden we aan om in het verkrijgen van dergelijke kennis en vaardigheden te investeren, bijvoorbeeld door het volgen van trainingen. De VKK zou dergelijke trainingen kunnen aanbieden. Aan de andere kant dienen gemeenten rekening te houden met het feit dat zij met vrijwilligersorganisaties samenwerken. Ze moeten ook niet te veel van formalisering verwachten. Gemeenten dienen de lokale organisaties zoveel als mogelijk te ondersteunen, zowel financieel als inhoudelijk en zo min mogelijk belasten met administratieve 'rompslomp'. Ze kunnen de samenwerking met lokale belangengroepen vergemakkelijken door vaste afspraken over samenwerking te maken en een contactpersoon voor overleg met de gemeente aan te wijzen. Dat moet natuurlijk niet betekenen dat belangengroepen met niemand anders mogen overleggen. Voor de effectiviteit van lokale belangenbehartiging is het van belang dat lokale belangengroepen zo veel mogelijk en al in een vroeg stadium bij relevante beleidskwesties betrokken worden. Aan de VKK is aan te bevelen om het stimuleren en ondersteunen van dorpsplannen door te zetten aangezien zowel de lokale belangengroepen als de gemeenten goede ervaringen hebben met het samenwerken op basis van dorpsplannen. De ontwikkeling van dorpsplannen biedt bewoners inzicht in de kansen en bedreigingen van het eigen dorp en komt tegemoet aan de behoefte van gemeenten aan enige structurering van het overleg.

De relatie tussen lokale belangengroepen en bewoners

Een goede relatie met bewoners is van groot belang voor lokale belangengroepen. Het versterkt de eigen slagvaardigheid en de geloofwaardigheid bij de gemeente. De gemeente wil zeker zijn dat lokale belangengroepen de belangen van alle bewoners vertegenwoordigen en dat lokale belangengroepen bij bewoners verantwoording afleggen over hun activiteiten. Toch blijkt het vaak moeilijk te zijn voor lokale belangengroepen om de bewoners te mobiliseren.

Aanbeveling

De VKK kan belangengroepen ondersteunen door informatie beschikbaar te stellen over de voor- en nadelen van verschillende organisatievormen wat de verhouding met bewoners betreft. Daarnaast kan zij voorbeelden verstrekken van mogelijke activiteiten die lokale belangengroepen voor bewoners kunnen organiseren. Dat kan bijvoorbeeld door op de website ruimte aan te bieden waar lokale belangenorganisaties zelf geslaagde bijeenkomsten kunnen presenteren.

De relatie tussen de VKK, lokale belangengroepen en gemeenten

VKK en lokale belangengroepen verwachten dat lokale belangengroepen juist na de gemeentelijke herindeling aan belang toenemen. Tegelijkertijd dreigen gemeenten meer op afstand komen te staan. Juist voor de belangengroepen van de kleinere kernen is het naar verwachting van belang om hun positie door samenwerking met andere belangengroepen in dorp en gemeente te versterken. Tegelijkertijd zal de gemeentelijke herindeling de roep van gemeenten om een formele en gestructureerde aanpak van lokale belangenbehartiging in kracht doen toenemen.

Aanbeveling

In gemeenten met veel kleine kernen zouden lokale belangengroepen meer samen moeten werken met andere belangengroepen, bijvoorbeeld in de vorm van een dorpenoverleg. De VKK kan dit stimuleren en ondersteunen door verkennende bijeenkomsten te organiseren waarin VKK, lokale belangengroepen en de gemeenten samen praten over de mogelijke voor- en nadelen die het instellen van een dorpenoverleg met zich mee zou kunnen brengen. Het zou immers ook betekenen dat er een extra bestuurslaag geschapen wordt tussen gemeente en lokale belangengroepen. De oprichting van een dorpenoverleg is verder de verantwoordelijkheid van de lokale belangengroepen. Daarnaast zou de VKK gezamenlijke bijeenkomsten kunnen organiseren waar lokale belangengroepen en gemeenten samen praten over leefbaarheid en plattelandsontwikkeling. Dit zou het gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid en betrokkenheid kunnen stimuleren. In het kader van de gemeentelijke herindeling is het belangrijk dat de nieuwe gemeenten en lokale belangengroepen zo snel mogelijk afspraken maken over de samenwerking als nieuwe partners.

De relatie tussen VKK en de provincie

Volgens de lokale belangengroepen ligt de belangrijkste taak van de VKK op het gebied van de provinciale belangenbehartiging. Ook de VKK zelf vindt het belangrijk om haar activiteiten op dit gebied te versterken. Voor de provincie Gelderland was de vertegenwoordiging van kleine kernen door de VKK aanleiding om de VKK financieel zo te ondersteunen dat zij betaalde medewerkers in dienst kon nemen. Tegelijkertijd laat het onderzoek zien dat de VKK ook op het terrein van de gemeentelijke belangenbehartiging een belangrijke rol vervult. Tot nu toe gebeurt dat vooral doordat zij de ontwikkeling van dorpsplannen ondersteunt en in enkele gevallen tussen lokale belangengroepen en gemeenten bemiddelt.

Aanbeveling

De VKK kan lokale belangenbehartiging op vele manieren ondersteunen en uitbreiding van haar activiteiten zou op veel terreinen nuttig kunnen zijn. Toch is het aan te bevelen dat de VKK zich in eerste instantie richt op de provinciale belangenbehartiging. Dat is haar belangrijkste taak volgens haar eigen leden, de gemeenten en ook volgens de provincie. Het is ook een terrein waarop op dit moment nog geen organisatie de belangen van bewoners gericht behartigt. In een tijd waarin de overheid steeds meer met belanghebbenden over beleid wil overleggen, is dringend behoefte aan georganiseerde belangenbehartiging van burgers in hun rol als bewoners van het landelijke gebied.

Schema 6.1. Een overzicht van de aanbevelingen.

Thema	Wie?	Wat?
<i>Relatie lokale belangengroep – VKK</i>		
Kennis aanbod VKK	Lokale belangengroep	Zoek uit welke activiteiten en diensten van de VKK interessant en bruikbaar zijn.
	VKK	Maak meer reclame over diensten en activiteiten van de VKK.
Nieuwe activiteiten en diensten	VKK	Ontwikkel specifieke activiteiten en diensten voor belangengroepen uit de kleinste kernen of kies bewust voor de wat grotere kernen als doelgroep.
Representativiteit leden VKK	VKK	Zoek gericht contact met belangengroepen die nog geen lid zijn of waarmee nog weinig contact bestaat. Stimuleer de oprichting van nieuwe belangengroepen. Werf nieuwe leden bijvoorbeeld door lidmaatschap op proef mogelijk te maken.
	Lokale belangengroep	Neem contact op met de VKK om over gerichte ondersteuning te praten.
<i>Relatie lokale belangengroep – gemeente</i>		
Kennis gemeentepolitiek (bestuurlijk en inhoudelijk)	Lokale belangengroep	Verdiep je in de organisatie van je eigen gemeente. Doe kennis op van (actuele) gemeentelijke beleidsterreinen.
	Gemeente	Verstrek informatie over de bestuurlijke structuur van de gemeentepolitiek. Geef voorlichting over gemeentebeleid. Ondersteun de activiteiten van lokale belangengroepen met financiële middelen. Wijs schakelfunctionaris/ contactambtenaar voor lokale belangengroepen aan.
	VKK	Informeel over gemeentebestuur en -beleid via Internet, thema-avonden en cursussen.
Het 'politieke' spel	Lokale belangengroep	Volg trainingen in politieke vaardigheden en onderhandelingstechnieken.
	Gemeente	Schep voorwaarden voor constructief overleg met lokale belangengroepen (o.a. regelmatig overleg, convenant, structurele subsidies, contact persoon, kleine kernenbeleid). Betrek belangengroepen structureel en op tijd bij de ontwikkeling en uitvoering van relevant gemeentebeleid. Houd er rekening mee dat belangengroepen vrijwilligersorganisaties zijn en vermijd 'administratieve rompslomp' zo veel mogelijk. Spreek je waardering uit dat bewoners zich vrijwillig willen inzetten voor hun dorp.
	VKK	Bied training aan in politieke vaardigheden en onderhandelingstechnieken. Informeel over nieuwe mogelijkheden voor burgerparticipatie zoals o.a. volgend uit de dualisering van lokaal bestuur.

Thema	Wie?	Wat?
<i>Relatie lokale belangengroep – bewoners</i>		
Contact met de achterban	Lokale belangengroep	Zoek actief contact met de bevolking via verschillende activiteiten. Betrek de bevolking bij je activiteiten en leg verantwoording af over je werk.
	Gemeente	Maak duidelijk dat je als gemeente verwacht dat lokale belangengroepen de hele bevolking als achterban hebben. Bied financiële ondersteuning voor ontwikkeling activiteiten richting bevolking.
	VKK	Informeel over gevolgen van verschillende organisatievormen voor de relatie met de bevolking. Informeel over mogelijkheden bevolking te mobiliseren. Bied groepen de mogelijkheid om succesvolle activiteiten op de VKK-website te plaatsen.
<i>Relatie lokale belangengroep – gemeente – VKK</i>		
Samenwerking van alle drie partijen	VKK	Organiseer gezamenlijke discussies over leefbaarheid en kleine kernenbeleid. Stimuleer het bewustzijn als partners samen te werken. Bied lokale belangengroepen en gemeenten gezamenlijke bijeenkomsten aan over plattelandsbeleid en plattelandsontwikkeling en over de verschillende aspecten van leefbaarheid.
	VKK	Inventariseer of en op welk gebied gemeenten interesse hebben voor VKK diensten en –activiteiten.
Gemeentelijke herindeling	VKK	Stimuleer samenwerking tussen belangengroepen binnen de nieuwe gemeenten. Ga bij lokale belangengroepen en gemeente na of de instelling van een dorpenoverleg zinvol is. Organiseer voor dat doel verkennende en informatieve bijeenkomsten.
	Lokale belangengroep	Overleg met andere belangengroepen in de nieuwe gemeente. Neem contact op met het nieuwe gemeentebestuur en maak afspraken over samenwerking.
	Gemeente	Neem contact op met de lokale belangengroepen en maak afspraken over samenwerking. Ondersteun de ontwikkeling van een dorpenoverleg.
<i>Relatie VKK - provincie</i>		
Belangenbehartiging van bewoners	VKK	Richt je primair op belangenbehartiging op provinciaal niveau; ondersteun lokale belangengroepen zodanig dat zij een effectieve belangenbehartiger op lokaal niveau kunnen zijn maar neem hun werk niet over.
	provincie	Biedt voldoende financiële ondersteuning aan de VKK dat zij haar rol als provinciale belangenbehartiger van bewoners op effectieve wijze kan vervullen. Betrek de VKK structureel en op tijd bij de ontwikkeling en uitvoering van relevant provinciaal beleid.

Bijlage 1

Elings, C.F., 2004. *Dialogoog uit verlangen. De werking van het dorpsplan in de communicatie tussen gemeenten en dorpsbelangengroepen*. Wetenschapswinkel Wageningen UR, Wageningen. Rapport 202.

Methorst-Zijlstra, B., 2004. *Interactie in ontwikkeling. De rol van formele en informele communicatie in het interactieproces tussen dorpsbelangengroepen en gemeenten in de Achterhoek*. Wetenschapswinkel Wageningen UR, Wageningen. Rapport 205

NN (2005), *De VKK Gelderland op koers*. Wetenschapswinkel Wageningen UR, Wageningen. Rapport 211

Bijlage 2 Deelnemers aan de interviews en focusgroepen

Interviews

P. van Heek, coördinator VKK Gelderland
Mw R. Dijkstra, voorzitter VKK Achterhoek/Liemers
W. Giesbers, bestuurslid VKK Achterhoek/Liemers
Mw M. Hogenkamp en Mw H. Stroes, LVKK
H. Sesink, voorzitter Baaks Belang
W. van Eerden, voorzitter Corle's Belang
J. Klaassen, voorzitter Stichting Belangengroep Kilder
A.Sonderlo, voorzitter Barlo's Belang
Mw L. van den Berg, voorzitter Vragenders Belang
E. Brummelman, secretaris Vereniging Plaatselijk Belang Harfsen – Kring van Dorth
H. Bos, voorzitter contactgroep Zwolle-Holterbroek
J. Bolder, voorzitter Dorpsraad Ooij
H. Knol, voorzitter Geesterens Belang
F. Heidema, voorzitter Kranenburgs Belang
Mw H. Beuzel-Bröcker, secretaris Belangenvereniging Exel en omstreken
Mw N. Koetsier, beleidsmedewerker gemeente Bergh
G. van Lochem, wethouder gemeente Aalten
P. Schrijver, wethouder gemeente Gorssel
Mw S. te Brake, contactambtenaar kleine kernen gemeente Vorden

Deelnemers focusgroep met belangengroepen (21.9.2004)

J. Kolijn, voorzitter Rekken's Belang
J. Dijkman, voorzitter Almens Belang
J. Ponds, bestuurslid Stichting Lievevelden Belang
Mw. C. Keppels, secretaris Contact Barchem
F. Jaarsma, penningmeester Contact Barchem
J. Kortschot, voorzitter Algemeen Meddo's Belang
J. Leemkuil, voorzitter Mister Belang
H.W.Obbink, voorzitter Haarts Belang

Deelnemers focusgroep met gemeenten (23.9.2004):

J. van den Brink, gemeente Rheden
G. Roos, gemeente Eibergen
Mw A. Hoebink, gemeente Hengelo Gelderland
H. Goudbeek, gemeente Borculo
Mw S. te Brake, gemeente Vorden

Deelnemers focusgroep met gemeenten en lokale belangengroepen (17.3.2005)

Mw E. Koeslag, voorzitter Gelselaar Belang
N. Wissing, voorzitter Comité Leefbaar Megchelen
M. Jolink, ambtenaar uit Bronckhorst
G. Roos, ambtenaar uit Berkelland
H.E.N. Rijnsaardt, wethouder uit Oude IJsselstreek
Mw R. Dijkstra, voorzitter VKK Achterhoek/Liemers
Mw T. Voortman-te Dorsthorst, vice-voorzitter VKK Achterhoek/Liemers
P. van Heek, coördinator VKK Gelderland

